

DAVLAT BOSHQARUVI TUSHUNCHASI, UNING IJTIMOIIY-SIYOSIY MOHIYATI

Hakimova Kamola Shuhrat qizi

Buxoro soliq texnikumi katta o'qituvchisi

Telefon raqam: 998906132224

Email: khakimova887@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada davlat boshqaruvi tushunchasi va uning ijtimoiy-siyosiy mohiyati tahlil qilinadi. Davlat boshqaruvining nazariy asoslari, tarixiy shakllanishi hamda zamonaviy tamoyillari yoritiladi. Yangi O'zbekiston konstitutsiyasi, qonunlari va so'nggi yillarda olib borilayotgan siyosiy islohotlar doirasida davlat boshqaruvining vazifalari, roli va istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: davlat boshqaruvi, konstitutsiya, siyosiy islohot, ijro hokimiyati, davlat organlari

Abstract: This article analyzes the concept of public administration and its socio-political essence. The theoretical foundations, historical formation and modern principles of public administration are highlighted. The tasks, role and future development directions of public administration within the framework of the new Constitution of Uzbekistan, laws and political reforms carried out in recent years are considered.

Keywords: public administration, constitution, political reform, executive power, state bodies

Davlat boshqaruvi jamiyat hayotining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. U orqali barcha jarayonlar tartibga solinadi. **Davlat boshqaruvi**– bu siyosiy hokimiyatni amalga oshirish, ijro va nazorat funksiyalarini bajarish orqali jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarni barqaror ushlab turish hamda fuqarolar manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan keng ko'lamli faoliyatdir. Bunda davlat organlari xalqaro va milliy huquq me'yorlariga tayangan holda siyosiy qarorlar qabul qiladi va ularning bajarilishini ta'minlaydi. Natijada har bir sohada – moliya, ta'lim, sog'liqni saqlash, xavfsizlik kabi

jabhalarda samarali boshqaruv mexanizmlari shakllanadi. Davlat boshqaruvining ijro etish bosqichida mansabdorlar o'z vakolatlariga binoan qarorlar qabul qilib, ularning ijtimoiy foydali natijalarga erishishini nazorat qiladi. Shu yo'l bilan davlat nafaqat fuqarolarning huquqlarini himoyalaydi, balki turli ijtimoiy guruhlar o'rtasida uyg'unlikni mustahkamlab, taraqqiyotning uzluksiz davom etishiga hissa qo'shadi.

Davlat boshqaruvining asosiy komponentlari va normativ-huquqiy bazaning mavjudligi – bu davlat boshqaruvi tizimi barqaror va samarali faoliyat yuritishi uchun zarur bo'lgan qonunlar, farmonlar, qarorlar hamda boshqa me'yoriy hujjatlar majmuasini nazarda tutadi. Ushbu baza davlat organlari, mansabdor shaxslar va keng jamoatchilikning huquq va majburiyatlarini aniq belgilab, ularning vakolat doirasida ishlashiga imkon yaratadi. Shuningdek, mazkur huquqiy asos siyosiy islohotlar jarayonida siyosiy irodani qonun yo'li bilan mustahkamlash, davlat funksiyalarini takomillashtirish va ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarni tartibga solishda muhim ahamiyat kasb etadi. Normativ-huquqiy hujjatlarning muntazam takomillashtirib borilishi, xalqaro tajriba va demokratik tamoyillarni inobatga olish imkonini berib, boshqaruv tizimini jadal rivojlanishga undaydi. Bu jarayon, shuningdek, fuqarolarning davlatga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga ham xizmat qiladi.

Tashkiliy tuzilma va resurslar – davlat boshqaruvi tizimini samarali yo'lga qo'yish uchun zarur bo'lgan ichki tuzilma va moddiy-texnik bazani o'z ichiga oladi. Avvalo, ixtisoslashgan bo'limlar, vazirlik va idoralar aniqlangan vazifalar doirasida faoliyat yuritib, bir-biriga bog'liq boshqaruv zanjirini shakllantiradi. Mazkur bo'g'inlar o'rtasidagi hamkorlik xalqaro standartlar, tahliliy yondashuv va strategik rejalashtirish usullaridan foydalangan holda tashkil etiladi. Bunday uslub, mavjud mablag'lar hamda inson resurslaridan oqilona foydalanish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va ijtimoiy loyihalarni amaliyotga tatbiq etishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tashkiliy tuzilma qancha aniq va moslashuvchan bo'lsa, ijro etish jarayoni shuncha izchil kechadi. Natijada boshqaruv amaliyotida barqarorlik, tezkor qaror qabul qilish va fuqarolarni keng jalb qilish imkoniyati yuksaladi.

Operatsion jarayonlar – bu siyosiy qarorlardan amaliy natijalar yaratish uchun olib boriladigan aniq tartib-taomillar, reja va usullar majmuasidir. Unda barcha funktsional bo‘g‘inlar – vazirliklar, idoralar, mahalliy hokimiyat hamda boshqa tegishli tuzilmalar o‘zaro hamkorlikda ishlaydi. Jarayonlar, odatda, aniq strategik maqsadlar va me‘yoriy-huquqiy me‘zonlarga asoslangan holda bosqichma-bosqich olib boriladi. Tashkiliy chora-tadbirlar, kadrlar bilan ta‘minlash, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish hamda resurslardan oqilona foydalanish operatsion jarayonlarning samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, ijro etish bosqichi rejalashtirilgan ishlarning bajarilish darajasini, iqtisodiy samaradorlikni va ijtimoiy foydalilikni belgilaydi. Bunday mukammal mexanizm xalq va davlat o‘rtasidagi o‘zaro ishonchni kuchaytirish, taraqqiyotga erishish, siyosiy barqarorlikni mustahkamlashda muhim o‘rin tutadi.

Nazorat va hisobotlilik – davlat boshqaruvi jarayonida to‘g‘ri qarorlar qabul qilinishini, ularning samarali ijro etilishini va belgilangan maqsadlarga erishishni ta‘minlaydigan muhim mexanizmdir. Bunda tegishli idoralar va mutasaddilar o‘z vakolatlari doirasida mas‘uliyat bilan ish tutishi, amalga oshirilayotgan loyihalar hamda dasturlar yuzasidan muntazam hisobot berishi talab etiladi. Shu tariqa, ijro jarayonlari davomida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan qonunbuzarliklar yoki iqtisodiy zararlar o‘z vaqtida aniqlanadi va oldi olinadi. Davlat organlarining xalq oldidagi hisob berish amaliyoti esa boshqaruv tizimida shaffoflikni kuchaytiradi, bu esa fuqarolarning ishonchini mustahkamlaydi. Natijada, davlat boshqaruvining umumiy samaradorligi ortadi, siyosiy barqarorlik mustahkamlanadi va islohotlar o‘z vaqtida real natija beradi.

Nazariy konsepsiyalar - Davlat boshqaruvi qadimgi zamonlardagi siyosiy tafakkurdan tortib, zamonaviy “yaxlit boshqaruv” konsepsiyasigacha turli nazariyalar orqali shakllanib, doimiy ravishda takomillashtirib boriladi. Bunday nazariyalar davlatning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy funksiyalarini izohlash, ushbu funksiyalar o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni mustahkamlashga urg‘u beradi. Hozirgi kunda modernizatsiya jarayonlari, globallashuv va texnologik taraqqiyot davlat

boshqaruviga yangicha talablar qo‘ymoqda. Ayniqsa, innovatsion yondashuvlar, jamoatchilik ishtiroki hamda tezkor, shaffof qarorlar qabul qilish jamiyat taraqqiyotining asosi sifatida e’tirof etilmoqda. Shu jihatdan qaraganda, boshqaruv tuzilmalarining moslashuvchanligini oshirish, samarali ijro hokimiyatini shakllantirish va davlat organlari o‘rtasidagi uyg‘un hamkorlikni kuchaytirish masalalari bugun dolzarbligicha qolmoqda.

Davlat boshqaruvinin zamonaviy tamoyillari. Zamonaviy davlat boshqaruvi, avvalo, shaffoflik, samaradorlik va ijtimoiy adolat kabi prinsiplarni o‘zida mujassam etadi. Hozirgi kunda globallashtirish va raqamli texnologiyalarning keng qo‘llanilishi siyosiy qarorlar qabul qilish jarayonida tezkorlik va aniq ma’lumotga asoslanish zaruratini kuchaytirdi. Davlat organlari, xususan ijro hokimiyati va qonun chiqaruvchi muassasalar o‘rtasida o‘zaro tafovut mavjud bo‘lsa-da, ularning yagona maqsadi – fuqarolar manfaatini ta’minlash va davlatni jadal rivojlanish sari boshlab borishdan iborat. Shu ma’noda, zamonaviy boshqaruvga xos bir qancha muhim tamoyillarni ajratib ko‘rsatish mumkin: **Hamkorlik va ishtirokchilik.** Davlat idoralari qarorlar qabul qilish davomida nafaqat mutaxassislar, balki jamoatchilik, xususan NNTlar va fuqarolarning bevosita ishtirokini ta’minlashi zarur. Bunda turli manfaatlar o‘rtasidagi muvozanatni saqlash, fuqarolarning istak va takliflarini inobatga olish hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi

Ishtirokchilik muhiti siyosiy tizimni legitimroq qiladi hamda xalqning boshqaruv jarayoniga bo‘lgan ishonchini oshiradi.

Davlat boshqaruvi tizimi hozirgi zamon talablariga moslashish, milliy an’ana va qadriyatlarni asrab-avaylash va shu bilan birga ilg‘or texnologiya hamda global tajribani o‘zlashtirish orqali barqaror rivojlanishga erishadi. Shu ma’noda, yaxshi yo‘lga qo‘yilgan boshqaruv nafaqat siyosiy irodani mustahkamlash yoki iqtisodiy jarayonlarni tartibga solish bilan kifoyalanmay, balki ijtimoiy adolat, fuqarolar erkinligi va huquqlari, shaffoflik hamda javobgarlik kabi omillarni ham qamrab olishi lozim. Zamonaviy davlat boshqaruvi raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirish, raqamli innovatsiyalar

va mintaqaviy hamkorlik orqali jamiyat farovonligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. U doimiy ravishda takomillashtirib borilishi va aholi fikrlarini hisobga olishi zarur, chunki haqiqiy samaradorlik inson manfaatlariga xizmat qilish bilan o'lchanadi. Aynan shu prinsiplar O'zbekistonda olib borilayotgan siyosiy-islohotlar jarayonida yorqin namoyon bo'lmoqda. Davlat idoralari o'rtasidagi hamkorlik, xorijiy mamlakatlar bilan tajriba almashish va jamiyatning barcha qatlamlarini qarorlar qabul qilishga jalb etish boshqaruvni yuqori bosqichga olib chiqadi. Natijada, uzluksiz ravishda isloh etilayotgan davlat boshqaruvi ijtimoiy taraqqiyotga keng yo'l ochib, siyosiy barqarorlik va iqtisodiy yuksalish uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. (2024). Toshkent: "O'zbekiston" NMIU.
2. O'zbekiston Respublikasi taraqqiyot strategiyasi.
3. Elektron hukumat (Davlat xizmatlarini raqamlashtirish bo'yicha ma'lumotlar): <https://e-gov.uz>
4. Fuqarolik jamiyati va boshqaruv (Nodavlat notijorat tashkilotlarining boshqaruvdagi o'rnini haqidagi tadqiqotlar)
5. <https://ngoregistration.uz>